

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АВІАТРАНСПОРТНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Анотація. У статті охарактеризовано напрями функціонування активних учасників фінансового ринку як складових елементів інституціонального забезпечення корпоративного управління АТП. Визначено недержавні (корпоративні) пенсійні фонди у якості інституції корпоративного управління АТП. Відзначено дві моделі утворення недержавних пенсійних фондів – банківську та корпоративно-галузеву. Обґрунтовано шляхи створення корпоративних пенсійних фондів в авіаційній галузі.

Ключові слова: інституціональне забезпечення, корпоративне управління, недержавні пенсійні фонди, корпоративно-галузєва модель, авіатранспортні підприємства.

Аннотация. В статье охарактеризованы направления функционирования активных участников финансового рынка как составных элементов институционального обеспечения корпоративного управления АТП. Определены негосударственные (корпоративные) пенсионные фонды в качестве институции корпоративного управления АТП. Отмечены две модели образования негосударственных пенсионных фондов - банковская и корпоративно-отраслевая. Обоснованы пути создания корпоративных пенсионных фондов в авиационной отрасли.

Ключевые слова: институциональное обеспечение, корпоративное управление, негосударственные пенсионные фонды, корпоративно-отраслевая модель, авиатранспортные предприятия.

Annotation. In the article directions of functioning of active participants of financial market are described as component elements of the institutional providing of corporate management of air enterprises. Non-state (corporate) pension fund is certain in quality of institute of corporate management of air enterprises. Two models of formation of non-state pension fund are marked – bank and corporately-branch. The ways of creation of corporate pension fund are reasonable in aviation industry.

Keywords: institutional providing, corporate management, non-state pension fund, corporately-branch model, air enterprises.

Постановка проблеми. Еволюційний процес формування корпоративного сектору та сучасні світові тенденції його розвитку свідчать про необхідність інституціонального забезпечення як умови ефективності функціонування авіакорпорацій. Натепер у світі накопичений великий досвід створення й розвитку корпорацій. Структура і характер корпорацій в окремих країнах мають як схожі риси, так і помітні відмінності. Відмінності обумовлені конкретно-історичними обставинами й визначаються індивідуально – специфікою законодавчого регулювання ролі держави, фінансових організацій, інвесторів у питаннях корпоративної власності та управління. Корпоративне управління - це взаємозв'язок законодавства й практики організації та керівництва корпорацією. Організаційними факторами розвитку авіакорпорацій і корпоративного управління є, по-перше, наявність інституту фінансових посередників й інших професійних учасників фондового ринку, по-друге, функціональність спеціальних державних органів, що займаються реформуванням відносин власності й розвитком корпоративного сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язанню проблеми формування інституціонального забезпечення корпоративного управління присвятили свої праці Г. Астапова, С. Богачов, Я. Кураметов, С. Подреза, Н. Сірош, В. Щелкунов. У дослідженнях Г. Астапової [2, 3], С. Богачова [4], Н. Сірош [6] обґрунтований вплив фінансових посередників та інших учасників фінансового ринку на формування відносин корпоративної власності, але не визначено характеристик та особливостей функціонування установ, що складають інституціональне забезпечення корпоративного управління. Наукову працю Я. Кураметова [5] присвячено розгляду впливу фондової біржі на процес корпоративного управління без врахування дії інших фінансових інституцій. За результатами досліджень В. Щелкунова [7] сформовано методичне забезпечення аналізу інвестиційної привабливості корпорацій, але це тільки частково стосується процесу формування інституціонального забезпечення корпоративного управління.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Залишаються не розкритими складові інституціонального забезпечення корпоративного управління авіатранспортними підприємствами (АТП), діяльність яких пов'язана із соціальним захистом працівників авіакорпорацій.

Метою дослідження є обґрунтування та характеристика напрямів функціонування і моделей утворення складових елементів інституціонального забезпечення корпоративного управління АТП.

Методами дослідження є: аксіоматичний метод, структурне моделювання, логічне узагальнення, експертні оцінки.

Виклад основного матеріалу. Посередники як учасники корпоративних відносин впливають на організацію корпоративного управління АТП, оскільки вони одночасно можуть безпосередньо впливати на утворення авіакорпорацій і виступати активними професійними учасниками фондового ринку. Під професійною діяльністю на ринку цінних паперів розуміється підприємницька діяльність по перерозподілі фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів, а також діяльність по організаційному, інформаційному, технічному, консультаційному й іншому обслуговуванню випуску й обігу цінних паперів, що є, як правило, винятковим або переважним видом діяльності. Торгівля цінними паперами як вид професійної діяльності на ринку цінних паперів, представляє здійснення цивільно-правових угод, що передбачають оплату цінних паперів проти їхньої поставки новому власникові на підставі договорів доручення або комісії за рахунок своїх клієнтів (брокерська діяльність) або від свого імені й за свій рахунок з метою перепродажу третім особам (дилерська діяльність) [3].

Особи, що здійснюють посередницьку діяльність по випуску й обігу, є торговцями цінними паперами, яким дозволено вести: діяльність по випуску цінних паперів, що укладається у виконанні ним доручення, від імені й за рахунок емітента зобов'язань по організації підписки на цінні папери або їхні реалізації; комісійну діяльність по цінних паперах, що представляє собою сукупність операцій купівлі-продажу цінних паперів, здійснюваних торговцем у власних інтересах, за дорученням й за рахунок іншої особи; комерційну діяльність по цінних паперах, тобто купівлю-продаж цінних паперів, здійснювану від свого імені й за свій рахунок. Як свідчить практика, фінансові операції одержують все більше поширення в корпоративному секторі економіки України, за рахунок чого формується певна частина доходів підприємств [3].

У якості торговців цінними паперами можуть виступати інвестиційні фонди й компанії, страхові компанії, що мають відповідну ліцензію. У напрямку розвитку корпоративних відносин і корпоративного управління торговці цінними паперами виконують наступні основні функції: забезпечення діяльності АТ по випуску акцій; комісійну діяльність із акціями; комерційну діяльність із акціями. Особливо велике значення для корпоративного управління АТП має комісійна діяльність торговця з його акціями. Ця діяльність важлива для перерозподілу пакетів акцій від дрібних акціонерів, у тому числі членів трудового колективу АТ, до більших акціонерів і стратегічних інвесторів.

Концентрація пакетів акцій у великих акціонерів й інших, зацікавлених в ефективній діяльності підприємства осіб, є передумовою підвищення ефективності корпоративного управління АТП. Комерційна діяльність із акціями дозволяє торговцеві самому формувати пакети акцій АТП з метою їхнього перепродажу або участі в управлінні даною авіакорпорацією. Торговець може купувати пакети акцій в акціонерів, АТП і держави. Продаж пакетів акцій, що перебувають у портфелі цінних паперів торговця, знижує рівень його впливу й контролю над діяльністю АТП [4].

Вплив інвестиційних фондів і інвестиційних компаній на корпоративне управління обмежується чинним законодавством. Так, цим фінансовим посередникам забороняється здобувати більше 10 % акцій одного емітента та інвестувати більше 5 % своїх активів в акції одного емітента. Таким чином, істотно впливати на корпоративні відносини в авіакорпораціях і корпоративне управління ці фінансові посередники не можуть, але їх угруповання з іншими акціонерами дозволять досягти спільного впливу. Продаж інвестиційними фондами і компаніями пакетів акцій, що належать їм, вигідний акціонерам, зацікавленим у збільшенні своїх пакетів акцій, а отже, посиленні свого впливу на корпоративне управління АТ. Такий перерозподіл акцій іноді може бути чинником підвищення ефективності корпоративного управління.

Визначення впливу довірчих товариств на корпоративне управління ускладнено їх суперечливою роллю в розвитку корпоративних відносин. Діяльність довірчих товариств із приватизаційними паперами дозволяла акумулювати приватизаційні майнові і компенсаційні сертифікати громадян і вкладати їх в акції приватизованих підприємств, що вплинуло на параметри корпоративних відносин і забезпечило подальшу участь цього фінансового посередника в корпоративному управлінні АТП від імені власників акцій - громадян, що уклали з довірчим товариством договір, відповідно до якого приналежні їм приватизаційні папери були за посередництвом довірчого товариства вкладені в акції АТП. Однак, якщо зазначеним договором передбачений продаж акцій АТП, довірче товариство може здійснити цю операцію, що може бути невигідно АТ і негативно вплинути на корпоративне управління.

До числа посередників, що є учасниками корпоративних відносин також ставляться суб'єкти фондового ринку - фондові біржі і позабіржові фондові торговельні системи, які одночасно представляють інфраструктуру фондового ринку, оскільки забезпечують розміщення корпоративних та інших цінних паперів. Як учасник корпоративних відносин фондова біржа являє собою фінансову структуру, метою діяльності якої є здійснення угод з фондovими цінностями. Це організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами. Для біржової торгівлі характерний ряд особливостей, що відрізняють її від аукціонної й іншої форм здійснення фондovих угод. Фондова біржа має спеціально обладнані приміщення для проведення торгів. Робота біржі ведеться за строгим розкладом протягом робочого дня. У процесі укладання угод самі фондові цінності в операційному залі не присутні, на біржі укладаються угоди на купівлю-продаж і поставку пакетів цінних паперів.

Існування позабіржового обороту цінних паперів пов'язане з наявністю підприємств із невеликим статутним фондом, що не прагнуть включити свої цінні папери в біржовий список. Основними перевагами позабіржового обороту виступають більша гнучкість, розгалуженість і неоднорідність коштовних паперів, що звертаються в ньому, а також відносна воля здійснення угод без дотримання обов'язкових правил і процедур, передбачених на фондовій біржі. Зокрема, перевагами фондovих торговельних систем є: відсутність необхідності участі в біржових торгах; простота й оперативність висновку угод через комп'ютерну мережу.

Банки як учасники корпоративних відносин можуть одночасно бути емітентами, інвесторами, посередниками, а також виконувати інші функції, що роблять вплив на корпоративне управління (наприклад, проведення консультацій з питань корпоративного управління). Тому роль банків у формуванні корпоративних відносин і удосконалюванні корпоративного управління широкомасштабна. Ефективність функціонування банків у сфері корпоративного управління визначається виходячи зі значень фінансових результатів по кожному виді банківської діяльності, пов'язаної з управлінням корпоративними правами.

До інститутів, що здійснюють суттєвий вплив на корпоративне управління авіапідприємствами також належать недержавні пенсійні фонди.

Становлення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні відбулось у 1992 р. В цей час декілька громадських організацій, трастів та акціонерних товариств заснували перші недержавні пенсійні фонди з метою доповнення системи державного пенсійного страхування. У 1995 р. кількість недержавних пенсійних фондів в Україні зросла до 21. Серед найбільших недержавних пенсійних фондів були “СПАС” (Київ), “Добробут” (Київ), “Печерський” (Київ), ПФ банку Україна (Київ), “Укоопспілка” (Київ), “Європейський” (Київ), “Європейський” (Харків), “Оберіг” (Харків). Статутний капітал недержавних фондів становив 20-30 тис. грн. Кількість вкладників оцінювалась на рівні 500-700 тис. осіб, а сума активів – майже в 1,5 млн. доларів США.

За даними Державної податкової служби України, в липні 1997 р. словосполучення “пенсійне забезпечення” використовувалося в назвах 76 організацій, однак фактично пенсійним страхуванням займалося менше 20.

Недержавні пенсійні фонди засновувалися в основному в формі акціонерних товариств, де акціонерами могли бути як фізичні, так і юридичні особи. Страхові товариства, трасти та громадські організації також створювали пенсійні програми. В окремих випадках недержавні пенсійні фонди були в складі організації, юридичний статус якої є комбінацією кількох юридичних фірм. Так, СПАС є недержавною громадською організацією, що одночасно виконує добродійні функції і є частиною групи, яка розробляє нові пенсійні програми і в Україні. Вона була заснована в 1994 р. за сприяння Української ради миру і таких організацій, як “Учтехприклад”, “Аналітприклад” та ін.

Недержавні пенсійні фонди пропонували пенсійні плани з внесками фіксованих розмірів. Окремі фонди (“Оберіг”) уклали договори з гарантованими мінімальними платежами. Фонди вкладали кошти в банківські депозити, страхові поліси, цінні папери (державні облігації), спільні інвестиційні проекти. Кошти також передавалися третім особам для інвестицій.

Окремі підприємства засновували свої власні фонди. Такі фонди створювалися керівництвом підприємств, об'єднаннями або групами акціонерів приватизованих підприємств. На практиці кошти фондів підприємств часто використовувалися керівництвом підприємств для інших (не пенсійних) потреб.

У 1994 р. Організація сприяння недержавній системі пенсійного забезпечення почала розробку першого законопроекту про недержавне пенсійне забезпечення. Він був поданий у Верховну Раду України для розгляду. В листопаді 1995 р. Кабінет Міністрів утворив Комісію з перевірки діяльності страхових компаній та інших небанківських установ. Було видано указ, яким Пенсійному фонду та відповідним міністерствам наказувалося підготувати і подати до Верховної Ради України проект закону “Про недержавні пенсійні фонди”.

У другій половині 1995 р. фонд “Оберіг” припинив усі операції, а його кошти “зникли”. Уряд створив комісію для вивчення ситуації з недержавними пенсійними фондами, зокрема з фондом “Оберіг”. З метою припинення зловживань у використанні коштів пенсійного забезпечення Верховна Рада України прийняла постанову “Про заборону недержавним небанківським установам залучати кошти громадян” від 22 грудня 1995 р. № 491/95-ВР.

Після прийняття цієї постанови більшість організацій, що уклали договори пенсійного страхування, припинили свою пенсійну діяльність, змінили її або оголосили себе банкрутами. Інші (“СПАС”, “Пенсійний Фонд Міжбанківського союзу”, страхова компанія “Оранта”) припинили відкриття нових пенсійних рахунків і продовжили обслуговування клієнтів за старими пенсійними договорами. Недержавні пенсійні фонди значною мірою згорнули свою діяльність до прийняття нового закону.

У 2002 р. в Україні було зареєстровано близько 110 недержавних фондів, із них реально працювало 20. Серед них 17 недержавних пенсійних фондів співпрацювали тільки з конкретними підприємствами та колективами і лише кілька фондів функціонували як відкриті. 15 недержавних пенсійних фондів об'єднані в Асоціацію недержавних пенсійних фондів, створену у грудні 1996 р. На кінець 2000 р. загальні активи фондів становили 22,77 млн. грн., що дорівнює 0,01% ВВП.

З 2003 р. недержавне пенсійне забезпечення регулюється Законом України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 9 липня 2003 р. № 1057-IV, який визначає правові, економічні та організаційні засади цього виду страхування.

Система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат.

Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється:

– *пенсійними фондами* шляхом укладання пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками;

– *страховими організаціями* шляхом укладання договорів страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті;

– банківськими установами шляхом укладання договорів про відкриття пенсійних депозитних рахунків для накопичення пенсійних заощаджень.

В Україні домінуюча роль у недержавному пенсійному забезпеченні буде належати НПФ, створюваним за корпоративною та професійною ознакою.

Основними суб'єктами недержавного пенсійного забезпечення повинні стати недержавні пенсійні фонди. Ними можуть бути юридичні особи, які мають статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонують та провадять діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснюють пенсійні виплати учасникам фонду.

Основними причинами участі АТП в НПФ слід вважати:

– для працівника – часткове фінансування роботодавцем витрат на утворення майбутньої пенсії, у зв'язку з чим вигідніше брати участь у НПФ, ніж фінансувати додаткову пенсію з власних доходів;

– для роботодавця-вкладника корпоративного НПФ переваги полягають не тільки у посиленні впливу на персонал через недержавне пенсійне забезпечення, але й у можливості внутрішнього кредитування (інвестування) за рахунок пенсійних резервів НПФ.

За видами НПФ можуть утворюватись як відкриті, корпоративні та професійні.

Відкритий пенсійний фонд – недержавний пенсійний фонд, учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи.

Корпоративним пенсійним фондом вважається недержавний пенсійний фонд, засновником якого є юридична особа-роботодавець або декілька юридичних осіб-роботодавців та до якого можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками цього фонду можуть бути включно фізичні особи, які перебувають у трудових відносинах з його засновниками та роботодавцями-платниками цього фонду.

Професійний пенсійний фонд – це недержавний пенсійний фонд, засновниками якого можуть бути об'єднання юридичних осіб – роботодавців, об'єднання фізичних осіб, включаючи профспілки або фізичні особи, пов'язані за видом їх професійної діяльності. При цьому учасниками такого фонду можуть бути виключно громадяни, пов'язані за видом їх професійної діяльності, визначеної у статуті фонду.

Сплата пенсійних внесків фізичними особами до корпоративних та професійних пенсійних фондів є добровільною. Колективним договором може передбачатися створення корпоративного пенсійного фонду роботодавцем або відрахування пенсійних внесків роботодавців до інших пенсійних фондів.

Якщо АТП-роботодавець здійснює пенсійні внески на користь всіх своїх працівників, пенсійні контракти укладаються ним з пенсійним фондом за його вибором. Роботодавець має право встановлювати однаковий відсоток відрахувань пенсійних внесків до пенсійного фонду на користь своїх працівників від суми їх заробітної плати або застосовувати прогресивну шкалу відсотків відрахувань відносно суми заробітної плати залежно від віку працівників та стажу їх роботи на даному підприємстві.

Фізичні особи – учасники будь-якого пенсійного фонду мають право самостійно сплачувати додаткові внески на свою користь без обмежень.

Учасником фонду є фізична особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду і яка має право на одержання пенсійних виплат з такого фонду. Учасниками фонду можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства. Участь фізичних осіб у НПФ є добровільною. Фізична особа може бути учасником кількох пенсійних фондів за власним вибором.

Пенсійні виплати можуть здійснюватися учаснику фонду або його спадкоємцю.

Вкладником фонду є особа, яка сплачує пенсійні внески на користь учасника фонду шляхом перерахування коштів до НПФ відповідно до умов пенсійного контракту.

Недержавне пенсійне забезпечення на основі недержавних пенсійних фондів здійснюється таким чином:

Адміністратором недержавного пенсійного фонду може бути:

- юридична особа, яка надає професійні послуги з адміністрування недержавних пенсійних фондів;
- юридична особа – одноосібний засновник корпоративного пенсійного фонду, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування такого фонду;
- компанія з управління активами.

Юридична особа, яка має намір провадити діяльність з адміністрування пенсійних фондів, повинна отримати в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України ліцензію на провадження такої діяльності.

Адміністратор надає послуги пенсійному фонду на підставі договору, який укладається з радою фонду. Він зобов'язаний:

- вести персоналізований облік учасників пенсійного фонду;
- укладати пенсійні контракти від імені пенсійного фонду;
- забезпечувати здійснення пенсійних виплат учасникам фонду;
- надавати зберігачу розпорядження щодо перерахування грошових коштів для оплати витрат, що здійснюються за рахунок пенсійних активів;
- надавати пенсійному фонду агентські та рекламні послуги, пов'язані з його діяльністю;
- складати звітність, вести облік тощо.

Ведення персоналізованого обліку учасників НПФ забезпечується адміністратором та передбачає ведення індивідуальних пенсійних рахунків учасників фонду. В номері індивідуального пенсійного рахунку використовується ідентифікаційний номер Державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів.

Зберігачем коштів пенсійного фонду може бути банк, який: має ліцензію на здійснення діяльності, не є пов'язаною особою фонду, не провадить управління активами створеного ним корпоративного пенсійного фонду і не є кредитором адміністратора або осіб, що здійснюють управління активами фонду.

Зберігач надає свої послуги на підставі договору про обслуговування пенсійного фонду. НПФ може обслуговуватися тільки одним зберігачем. Усі операції з пенсійними активами фонду здійснюються через зберігача. У нього зберігаються активи у формі цінних паперів та документи, що підтверджують право власності на пенсійні активи в інших формах.

Обов'язками зберігача пенсійного фонду є:

- відкриття та ведення рахунків пенсійного фонду;
- приймання, передача, облік та забезпечення зберігання цінних паперів та документів;
- перевірка підрахунку чистої вартості активів пенсійного фонду і чистої вартості одиниці пенсійних внесків, здійсненого адміністратором та особою з управління активами фонду;
- виконання розпорядження адміністратора щодо перерахування пенсійних коштів тощо.

Зберігач не може надавати послуги торговця цінними паперами (посередника) пенсійному фонду, з яким він уклав договір про обслуговування.

В Україні формуються дві моделі недержавного пенсійного забезпечення – банківська та корпоративно-галузева. Банківські установи першими повідомили про свої плани взяти участь у недержавному пенсійному забезпеченні. Здавалося б, закон практично позбавив їх можливості залучати пенсійні кошти громадян, обмеживши обсяг коштів, що нагромаджуються на спеціальних депозитних рахунках, двома тисячами гривень.

Створення власних корпоративних пенсійних фондів з урахуванням пільг при поєднанні функцій засновника, адміністратора й керівника активами є надзвичайно привабливим для великих банків з тисячами добре оплачуваних працівників. Створення таких фондів сприяє забезпеченню соціального захисту працівників банків та їх клієнтів. Проте, банківська модель передбачає створення не тільки власного корпоративного, а й відкритого недержавного пенсійного фонду. Вкладниками корпоративного фонду стануть банк і роботодавці, що уклали з ним договір, які хочуть запропонувати пенсійні програми своїм працівникам. Вкладниками відкритого пенсійного фонду стануть компанії і приватні особи. Банком спільно з клієнтами створюються посади адміністратора та керівника активами НПФ.

Засобом реалізації банківської моделі створення КПФ виступає Національна система масових електронних платежів, що є внутрішньодержавною банківською багатомітентною платіжною системою, в якій розрахунки за товари та послуги, одержання готівки та інші операції здійснюються за допомогою платіжних смарт-карток за технологією, що розроблена Національним банком України. Інструментом реалізації банківської моделі створення КПФ виступає "Пенсійна картка", яка дозволяє здійснення виплат пенсій як з державного пенсійного фонду, так і недержавного пенсійного фонду).

Корпоративно-галузева модель створення КПФ передбачає пайову участь фізичних осіб, які є працівниками підприємств та юридичних осіб – підприємств єдиної галузі, наприклад авіаційної. Рефлексивне управління визначення пайової участі передбачає, по-перше, дві ознаки формування корпоративно-галузевої моделі створення КПФ – міжгалузеву та внутрішньогалузеву; по-друге, два різні підходи до визначення пайової участі юридичних та фізичних осіб у КПФ – персоналізований та соціально-орієнтований.

Міжгалузева ознака визначеної моделі створення КПФ передбачає участь у формуванні статутного капіталу фонду юридичних осіб – підприємств авіаційної промисловості, інфраструктури виробничого призначення та авіатранспортних підприємств, і фізичних осіб, які є працівниками даних авіапідприємств.

Внутрішньогалузева ознака – передбачає участь у формуванні статутного капіталу КПФ юридичних осіб – корпоративних авіатранспортних підприємств (авіакомпаній та недержавних аеропортів), і фізичних осіб-працівників авіакомпаній, аеропортів та УПР.

Висновки. Недержавні пенсійні фонди як елемент інституціонального забезпечення корпоративного управління АТП має яскраво визначену соціальну спрямованість і дозволяє вирішити такі завдання:

- забезпечити додатковий до державного соціальний захист працівників;
- розширити інвестиційні можливості корпоративних АТП.

Для держави такий вид пенсійного забезпечення є одним із засобів залучення фінансових ресурсів, які можуть інвестуватися на тривалі терміни у певні проекти. Активи пенсійних фондів є фундаментом фондового ринку. Недержавне пенсійне забезпечення є важливою складовою частиною системи накопичувального пенсійного страхування. Воно ґрунтується на засадах добровільної участі працівників, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень із метою отримання додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат за рахунок відрхувань та інвестиційного доходу, нарахованого на них.

Список використаних джерел

1. Авіаційний і промисловий маркетинг / С.М. Подреза, С.Є. Петропавлівська, О.А. Радченко, А.С. Гурина. – К., 2005. – 376 с.
2. Астапова Г.В. Організаційно-економічний механізм корпоративного управління авіапідприємством на основі права трудової власності: монографія / Г.В. Астапова. – Київ, НАУ, 2006. – 244 с.
3. Астапова Г.В. Корпоративное управление и корпоративные финансы в условиях трансформационной экономики: монографія / Г.В. Астапова. – Донецк: Сталкер, 2004. – 183 с.
4. Богачев С.В. Фондовые методы развития промышленных корпораций: вопросы теории и практики: монографія / С.В. Богачев; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. – Донецк, 2002. – 294 с.
5. Кураметов Я.Ю. Крымский биржевой фондовый рынок, его влияние на корпоративные отношения и корпоративное управление / Я.Ю. Кураметов // Государственный информационный бюллетень о приватизации. – 1999. – № 1. – С.48-50.
6. Сирош Н.В. Влияние участников рынка ценных бумаг на корпоративное управление / Н.В. Сирош, Р.Э. Абляимов // Государственный информационный бюллетень о приватизации. – 1999. – № 4. – С.29-33.
7. Щелкунов В.І. Методи забезпечення фінансової стійкості та інвестиційної привабливості авіапідприємств корпоративного типу / В.І. Щелкунов, С.Г. Мізюк, Г.В. Астапова, В.В. Мізюк, О.В. Буглак. – К.: Наук. думка, 2007. – 160 с.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2013